

Zondag 8 augustus 2021

Bethesda – huis van barmhartigheid?

Evangelielezing: Johannes 5 : 1 – 18

Het is fijn dat we weer samen kunnen zingen, na al die maanden dat we dat hebben moeten missen. .

Zingen kan je, net als muziek, als het ware optillen, samen zingen, het zingen van anderen kan je optillen en dragen.

Je optillen vanuit somberheid, moedeloosheid, verdriet.

Zodat je weer verder kunt.

We kunnen ook elkaar optillen, door aandacht, goede woorden – zoals we ook elkaar kunnen afbreken, neerdrukken, klein maken door scherpe bijtende woorden, kleinerende, neerbuigende opmerkingen, - als je dat te veel meemaakt, teveel hoort, kun je daar onzeker van worden, neergedrukt en verlamd, en je leven lang daar last van houden.

Maar gelukkig kunnen we elkaar ook optillen, door liefdevolle aandacht, complimenten, goede zegenende woorden, door elkaar te willen zien in wie je bent en kunt zijn.

‘Optillen’ is een belangrijk woord in het Bijbelverhaal van vanmorgen. Over de man die al 38 jaar ziek is, en tevergeefs ligt te wachten bij het water van het bad van Bethesda – huis van barmhartigheid. Tevergeefs ligt hij te wachten, want er is niemand die hem naar het water kan dragen als het beweegt. Nooit kan hij als eerste in het water zijn om daardoor genezen te worden.

Want er is niemand om hem erin te helpen.

Ik heb geen mens ... staat er in de vorige NBG vertaling- Ik heb geen mens als het antwoord op de vraag van Jezus of hij gezond wil worden. Dat is bitter, daar zit onvoorstelbare pijn en teleurstelling in. Misschien betekent dat ook: waarom, voor wie zou ik gezond willen worden? Ieder zorgt voor zichzelf. Niemand die voor hem op komt. En zo is het altijd gegaan en zo is het altijd gebeven, dat is het beeld. "Wil je gezond worden?" vraagt Jezus. Domme vraag, denk je dan.

Maar na 38 jaar moet dat misschien toch gevraagd worden. Om te zien of daar nog iets van willen aanwezig is. Als je geen mens hebt - waarom zou je dan gezond willen worden? Hij kent geen ander leven en zal misschien ook niet weten hoe dat moet.

Die vraag van Jezus is misschien ook om het besef in gang te zetten dat de mens een ziekte heeft en niet de ziekte een mens. 'Je bent meer dan de ziekte die je hebt' - misschien kan deze man dat nu pas voelen dankzij de vraag van Jezus. Of hij genezen wil worden?

Al 38 jaar duurt deze toestand al. Bij Johannes zijn getallen meestal nooit zonder betekenis. In Deuteronomium 2 zegt Mozes dat er 38 jaar verstreken zijn sinds de uittocht. 38 jaar: dat is het getal van de generatie die verzandde in de woestijn, die het beloofde land net niet haalde.

38 jaar is het getal waar de hoop om het nog te halen verdwijnt. Steeds maar dezelfde ervaring: Wie 't eerst komt die 't eerst maalt. Je bent zelf nooit aan de beurt. Ieder voor zich en God voor ons allen. Het recht van de sterkste is tot wet geworden. Zeg maar: de wet van de woestijn. Alleen de sterksten zullen het halen. Wie niet een ander van zijn plaats dringt komt er niet. Mensen die het niet op eigen benen kunnen vallen er buiten. Het heet daar wel Bethesda, huis van genade, barmhartigheid. Maar er is daar geen barmhartigheid.

En dan: Jezus laat de man niet in zijn verlamdheid liggen. Een aantal keren klinkt vervolgens het woord 'optillen':

'Sta op en til je mat op en loop'. En de man tilt zijn slaapmat op. De joden vertellen hem meteen dat je op sabbat je slaapmat niet op mag tillen.

Maar zegt de man, degene die hem genezen heeft, heeft hem gezegd zijn mat op te tillen.

Al kan hij geen naam noemen als ze hem vragen wie hem gezegd heeft zijn mat op te tillen.

‘Optillen’, een woord dat Johannes vaker gebruikt in zijn evangelie op belangrijke momenten. Johannes de Doper noemt Jezus het Lam Gods dat de zonden van de wereld op tilt.

Bij de tempelreiniging tilt Jezus de tafels van de geldwisselaars in de tempel op.

De steen van het graf van de dode Lazarus wordt opgetild, en ook de steen voor het graf van Jezus zelf.

‘Optillen’: opgetild worden uit dat wat blokkeert, neerdrukt, wat vast ligt of verlamt, verleden dat je gevangen kan houden, verdriet.

Opgetild worden, waardoor nieuwe wegen zichtbaar worden, er nieuwe ruimte komt om te leven, nieuwe toekomst.

Naast het ‘optillen’ klinken nog twee veelzeggende Bijbelse woorden: ‘Sta op en wandel’.

Dat is natuurlijk veel meer dan gaan lopen.

‘Sta op en wandel’, dat is opstaan en lachen en juichen en leven. Leven in Paaslicht, leven waarin mensen kunnen groeien en openbloeien. Nieuwe schepping: dat altijd weer doorklinkt in het evangelie van Johannes.

Als de man genezen is, opgetild naar het leven, dan horen we, bijna terloops, dat het sabbat is, de 7^e dag, de rustdag. Daarin ligt het bezwaar van de joden. Die blijkbaar niet door hebben dat de sabbat bij uitstek de dag is om opgetild te worden,

en zo onze zondag:

dag van bevrijding, oase in de soms zo drukke, jachtige week, dag om het geschenk van leven te vieren.

Jezus opent toekomst daar, waar alle hoop verdwenen is. Wanneer je op mensen niet meer kan rekenen vind je Jezus nog aan je zijde. Een genezen mens, teruggekeerd in de samenleving. Als er één blij is zijn er velen blij?

Nee; als er één blij is zijn er velen boos! Hij loopt met zijn matras en dat mag niet op sabbat.

Heeft hij er niet aan gedacht, is het per ongeluk? Nee, iemand heeft tegen hem uitdrukkelijk gezegd: pak je matras en wandel! Dus geen vergissing of onoplettendheid, maar iemand die bewust oproept het sabbatsgebod te overtreden.

Wie is die man, waar is hij. Had hij toch maar zijn matras laten liggen, zou je zeggen. Dan was hem de narigheid bespaard gebleven.

Deze man met de matras verstoort als het ware de sabbatsrust voor de anderen. Hij lapt de regels aan zijn laars. De sabbat werd ervaren als een heilige dag. Elke week weer. Een dag om bevrijd te zijn van de lasten en zorgen, een dag van rust en ruimte.

En werd daarom met veel bepalingen omgeven, om dit kwetsbare goed intact te houden. Het dragen van een slaapmat is werk, volgens de strenge richtingen. Per ongeluk iets doen is tot daaraantoe, maar het bevel geven: pak je matras op en wandel, dat is oproepen tot sabbatschennis. En zo zijn de bepalingen een doel op zichzelf geworden en vergat men waartoe ze moesten dienen.

De letter van de bepaling wint het van de geest van het geheel. En zo werd de sabbat toch weer een dag van plichtsvervulling - en niet van heil en heling en bevrijding, van vinden van je bestemming. Met een matras rondlopen is sabbatschennis. De man 38 jaar laten liggen zonder hulp is dat blijkbaar niet.

Dat Jezus vervolgens een directe lijn trekt tussen God en hemzelf gooit nog meer olie op het vuur. Een discussie met argumenten was niet zo gek geweest, dat kende men wel. Dan was de vraag misschien wel geweest:

"Is God zelf ook aan het sabbatgebod gebonden?"

"Nee, dat kan niet", heeft Philo van Alexandrië, een filosoof uit de eerste eeuw al geantwoord. Want dan zou God de schepping één dag in de week zonder zijn behoudende kracht laten, en God houdt nooit op met scheppen, Hij werkt altijd'. Vanuit die gedachte zegt Jezus dat zijn hemelse Vader altijd werkt. En Hij dus ook.

Tenslotte klinkt: Zondig voortaan niet meer: zegt Jezus in de tempel tegen de genezen man als Hij hem daar weer tegenkomt. Dat komt hard over, irritant ook.

Ik denk dat het belangrijk is om hierbij het woord recht te doen aan wat hier met zonde weergegeven wordt.

Het gaat om zondigen in de zin van: niet je bestemming in het oog houden, je laten afleiden van je levensweg. Ik lees het als: let op dat je niet weer op afstand gaat van je levensopdracht/ van God, - dat je de kracht die nu in je is niet onbenut laat.

De vraag 'wil je gezond worden?' klinkt daarin mee.

Blijf dat willen, ga niet weer je mat neerleggen en je verzoenen met de uitzichtloosheid, niet weer een woestijnreis van 38 jaar woestijn. Je moet wel het goede blijven willen doen. Jezus geeft daartoe de kracht. En dat is dan, denk ik, ook, wat wij mee kunnen nemen. Het goede doen door de kracht van de geest van Jezus. En dat ook willen doen. Jezus was op weg naar een feest, zo begon dit verhaal. Een feest in Jeruzalem. De weg naar het feest gaat zo vaak, ook vandaag, langs verdriet en beperkingen.

Zoveel Bethesda's waar geen barmhartigheid is.

Het ging in dit verhaal om een mens zonder naam, "een zeker mens" / iemand / staat er. Een zeker mens, dat betekent altijd: vul maar in, kijk maar rond...

En ja, als je rondkijkt, is het duidelijk: er zijn feestgangers, er zijn ook voorbijgangers, er zijn lotgenoten.

En uiteindelijk is de vraag: zijn er medemensen? Zijn er naasten? Zijn er mensen die barmhartigheid tonen?

Elkaar optillen, wie moedeloos, verlamd is. Medemens zijn voor wie geen mens heeft.

Jezus ziet deze mens. En zo wordt Bethesda toch nog tot een huis van barmhartigheid.

En kan het overall Bethesda zijn – huis van barmhartigheid -

Als we in navolging van Jezus : elkaar optillen, door liefdevolle aandacht, met goede woorden.

Dan komt er ruimte om te leven.

En kan er een nieuwe toekomst beginnen.

Elke dag.

Loosdrecht, Gereformeerde Kerk, ds. Hillegonda Ploeger